Tadeusz Machl

jego działalność

w kościele Bożego Ciała w Krakowie

Tadeusz Machl; fot. PWM

Opracował: Jarosław Raczek

2024.03.13

Tadeusz Machl (ur. 22 października 1922 we Lwowie, zm. 31 sierpnia 2003 w Krakowie) – polski kompozytor i pedagog.

W 1947 zamieszkał w Krakowie, w latach 1947–1950 pracował jako organista w kościele Bożego Ciała. W tym czasie, w kościele Bożego Ciała jeszcze były stare organy mechaniczne umieszczone na bombastycznym chórze muzycznym w tyle kościoła. Ich stan, w latach gdy organistą był Tadeusz Machl, *"nie nadawał się do spełniania właściwej funkcji liturgicznej. Był to instrument stary, wielokrotnie przerabiany i przebudowywany, niewłaściwie konserwowany, i w ówczesnej postaci nie posiadał (z wyjątkiem obudowy) żadnej wartości artystycznej czy zabytkowej. "* [Tadeusz Machl, Józef Chwedczuk - "Oświadczenie"]

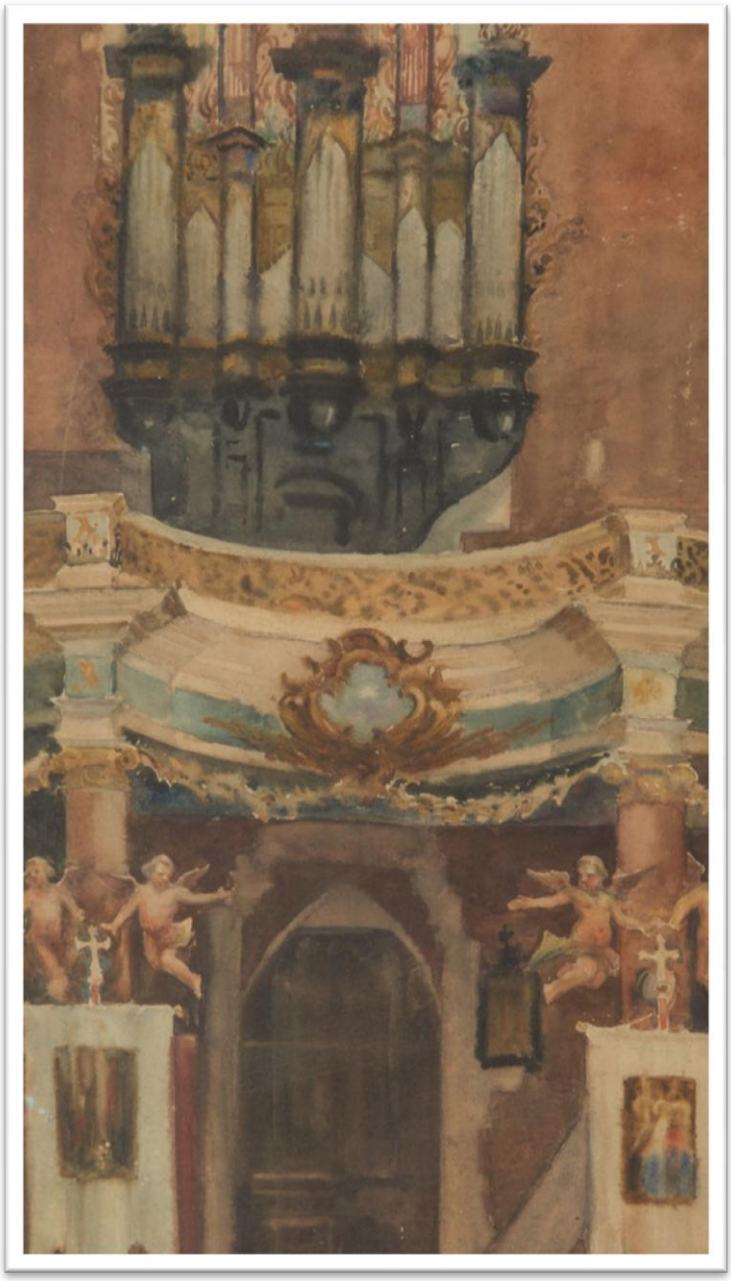

Widok na organy w czasie, gdy organistą w kościele Bożego Ciała w Krakowie był Tadeusz Machl. Obraz Malował Antoni Chrzanowski; 1946 rok; fot. desa.pl

W latach 1950–1954 był korektorem, adiustatorem i redaktorem w Polskim Wydawnictwie Muzycznym. [Encyklopedia Muzyczna PWM: 194-96; Machl Tadeusz, t. 6. s. 5-8;]

Z przekazu ustnego księdza Tadeusza Masłowskiego CRL (1936-2022), wiadomo, że Tadeusz Machl przez krótki okres czasu mieszkał w Klasztorze Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie przy ul. Bożego Ciała 26. Tadeusz Machl uczył śpiewu księży kanoników w klasztorze. Duchowym patronem Kanoników Regularnych Laterańskich jest Św. Augustyn, dlatego z tej okazji Tadeusz Machl skomponował hymny ku czci Św. Augustyna w opracowaniu na chór męski czterogłosowy, na użytek zakonników. Szczęśliwym trafem, przy porządkowaniu nut w 2005 roku, Jarosław Raczek organista, przeglądając zeszyt chórzysty z lat 50-tych XX wieku, odnalazł dwa nieznane hymny *Magne Peter Augustine* skomponowane przez Tadeusza Machla. Nie są one znane w biografiach ogólnodostępnych. Hymny te zdigitalizował Jarosław Raczek.

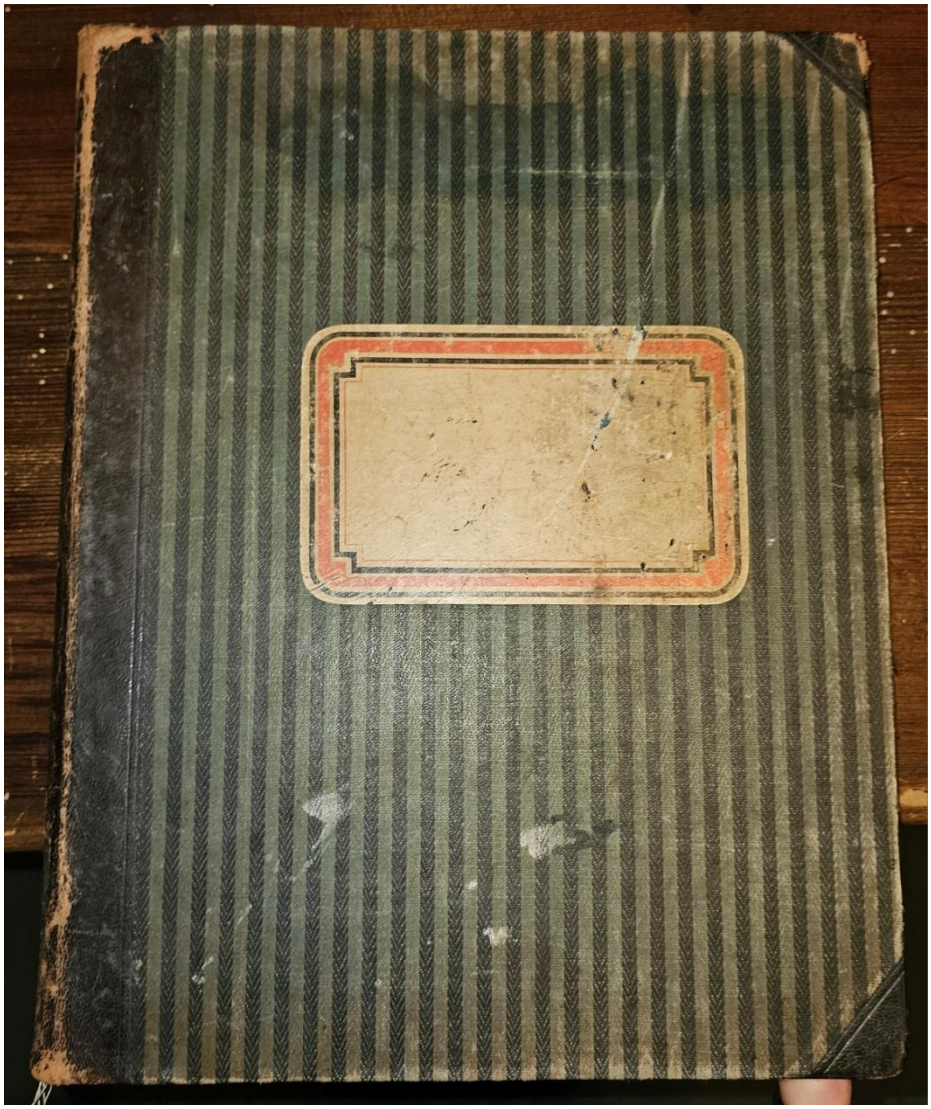

Fotografia zeszytu w którym zapisane zostały Hymny; fot Jarosław Raczek

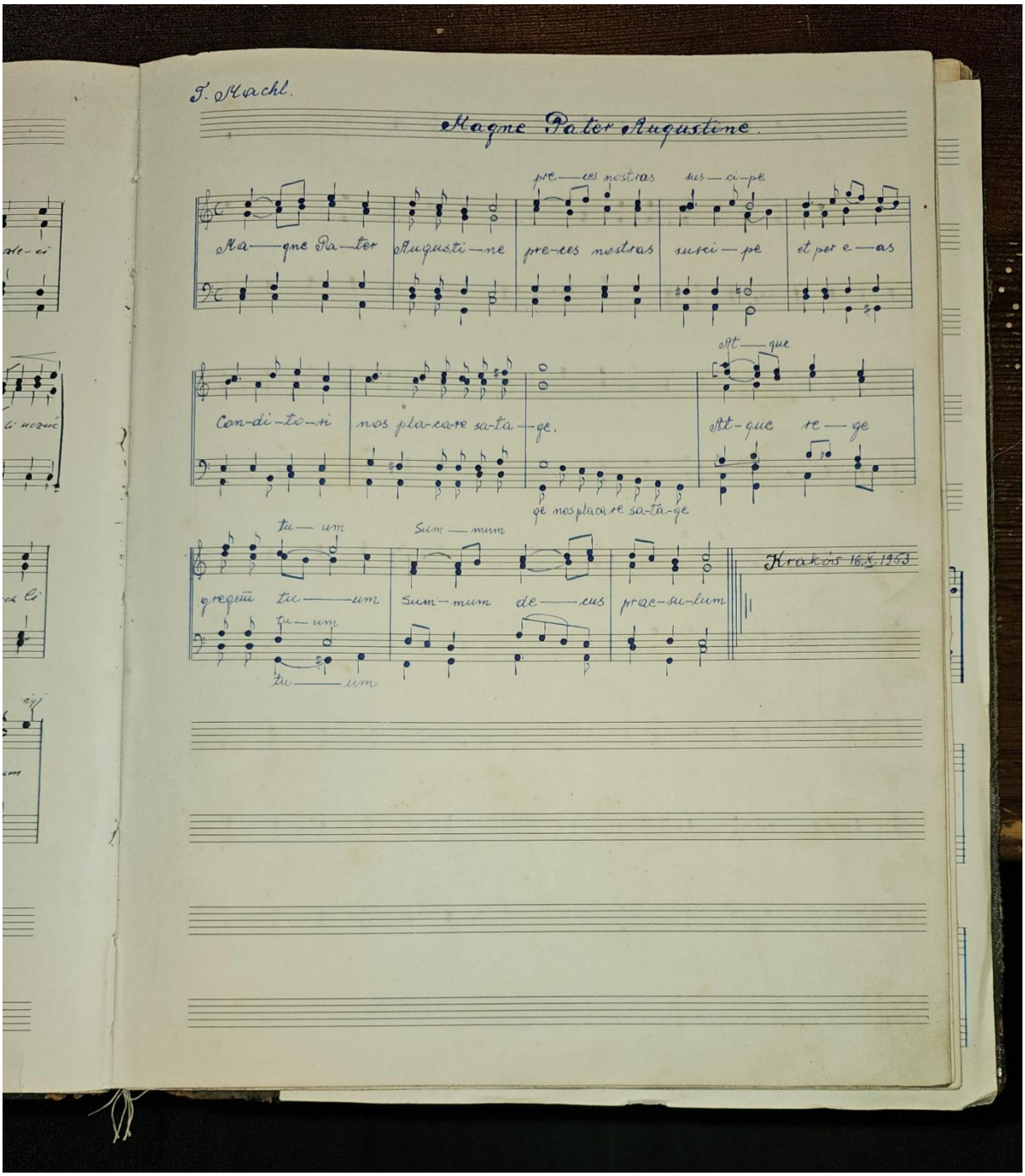

Zapis hymnu skomponowanego przez Tadeusza Machla; fot. Jarosław Raczek

Magne Pater Augustine

na chór męski

(napisane dla księży i kleryków Kanoników Regularnych Laterańskich)

Tadeusz Machl [1922-2003]

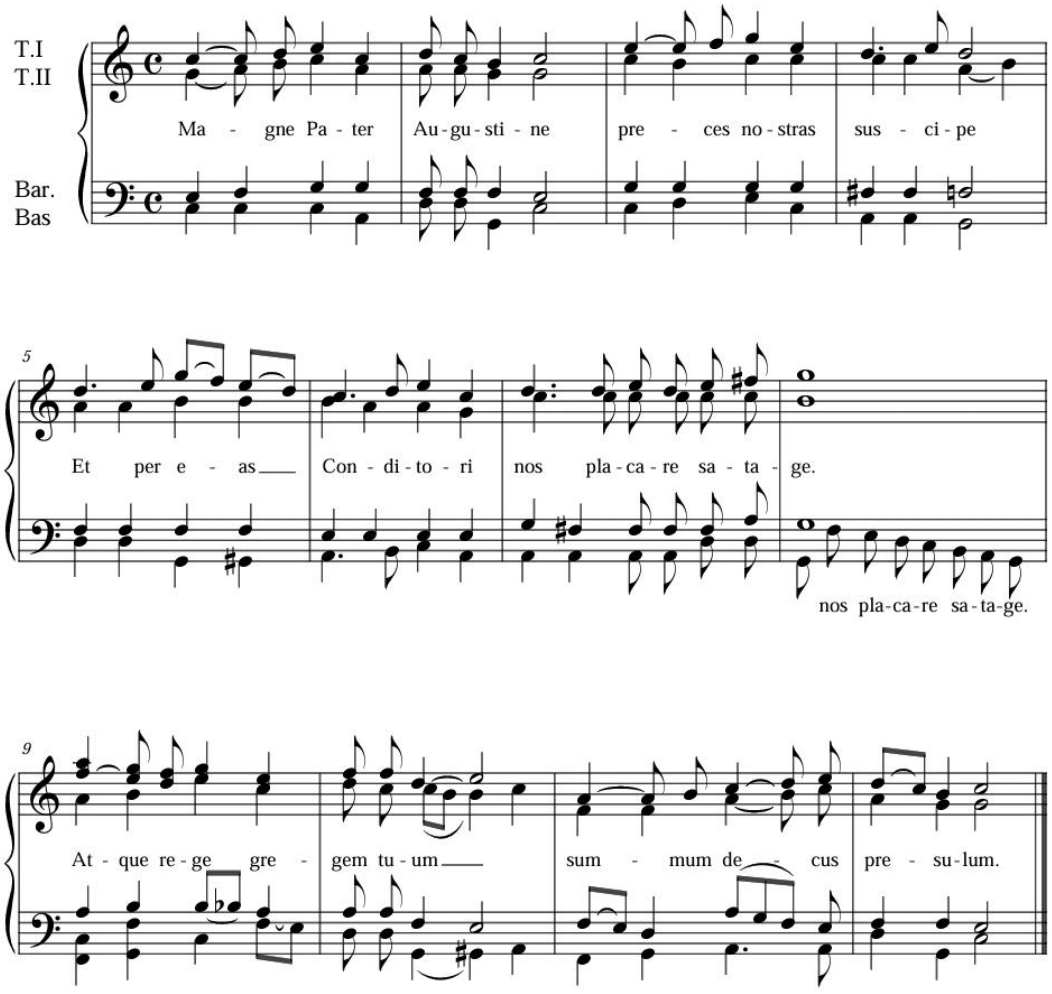

Kraków 16 październik 1953

Odnaleziono w Bazylice Bożego Ciała
w 2005 roku gdzie T. Machl był organistą
oraz gdzie uczył śpiewu

Jarosław Raczek

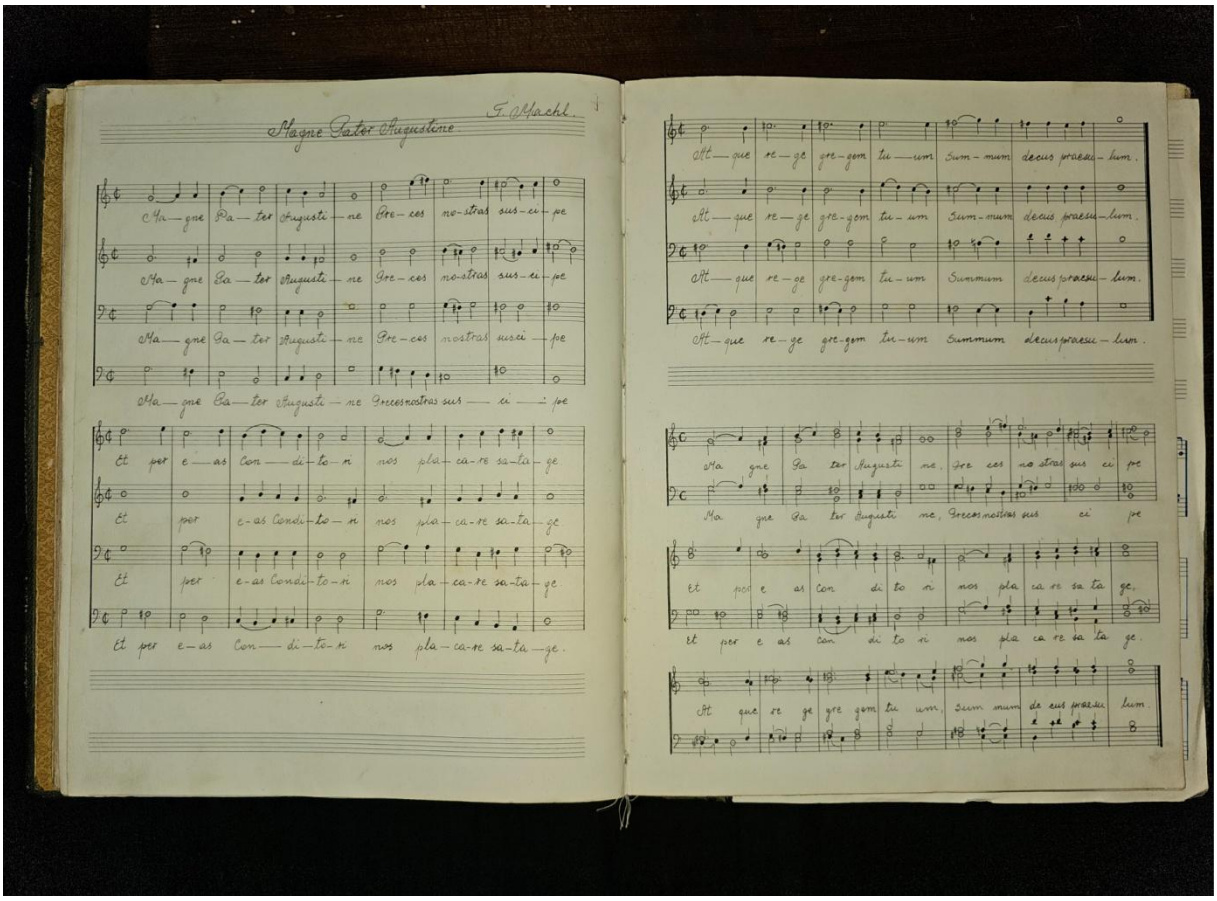

Zapis hymnu skomponowanego przez Tadeusza Machla; fot. Jarosław Raczek

Magne Pater Augustine

Tadeusz Machl [1922-2003]

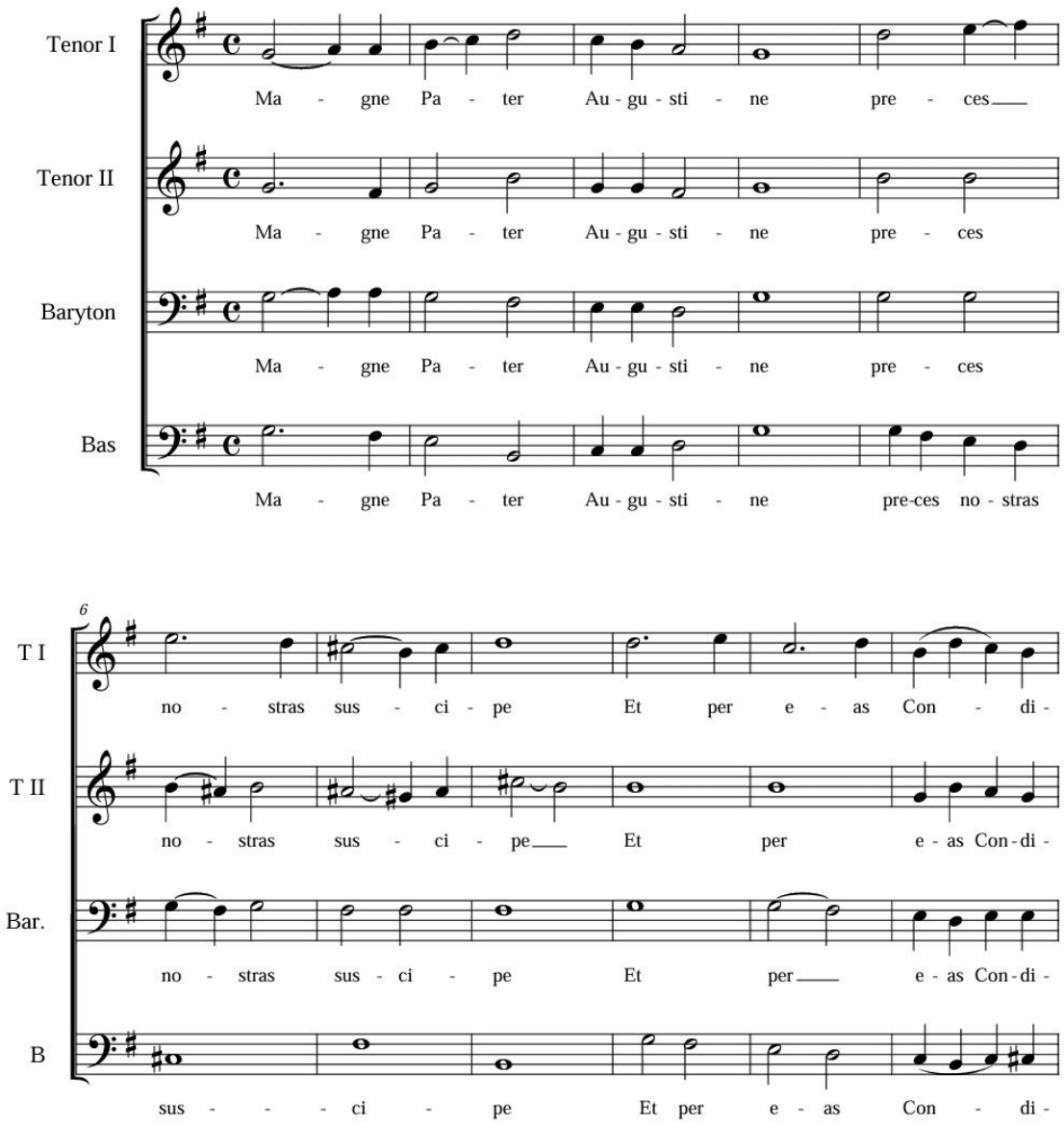

Jarosław Raczek

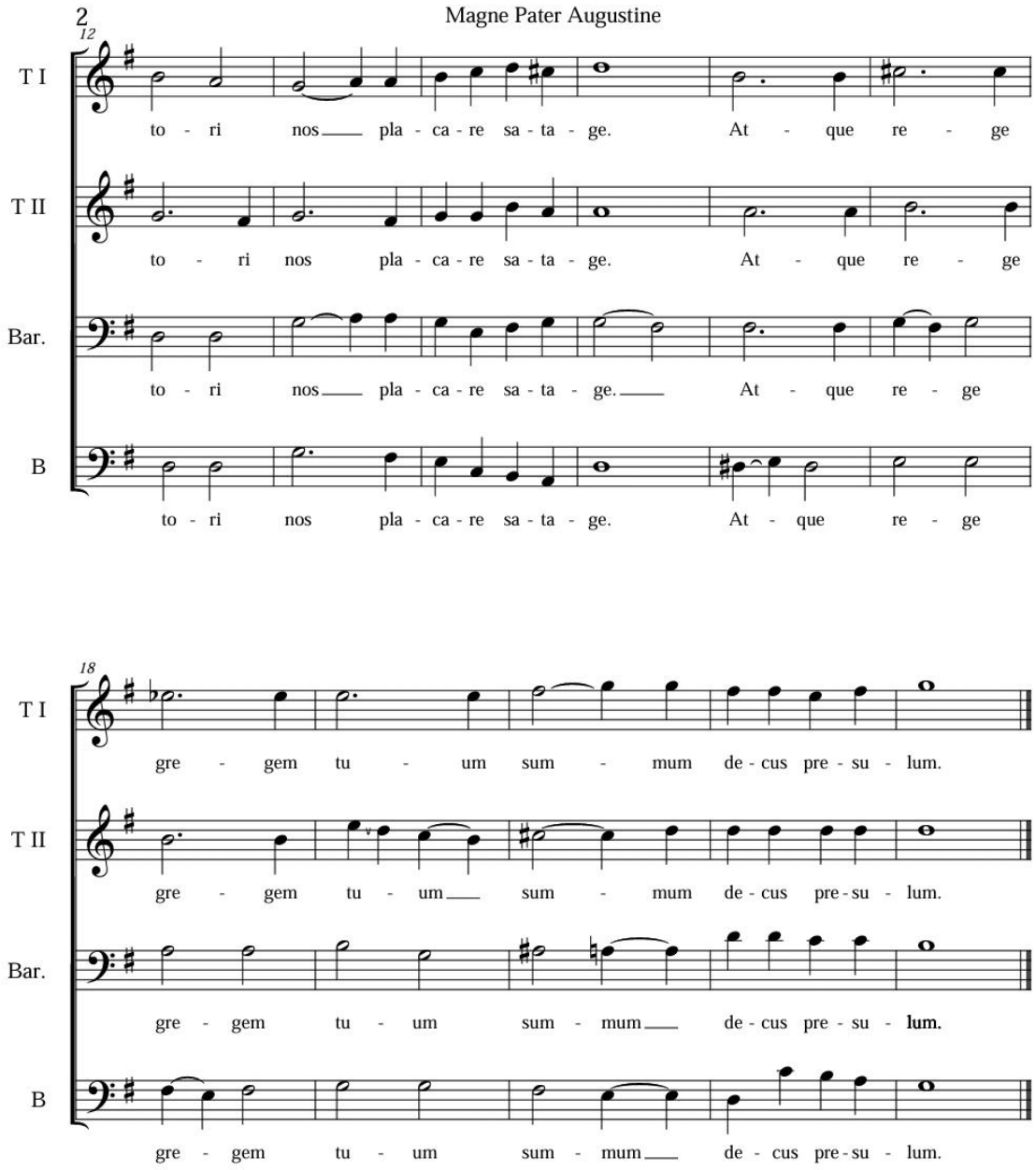

Hymn ten odnalezione w Bazylice Bozego Ciała
w roku 2005 gdzie Tadeusz Machl był Organistą

W latach 50-tych XX wieku, kiedy Chór Kościoła Bożego Ciała pod przewodnictwem organisty Edwarda Stankiowicza był w najwyższej formie muzycznej, Tadeusz Machl wspólnie z tym chórem uczestniczył w nagraniu w Warszawie Mszy Piotrowińskiej Stanisława Moniuszki. Nagranie było dla Polskiego Radia.

W roku 1958, ksiądz Teofil Widełka CRL pełnił funkcję Wizytatora Polskiej Prowincji zakonu (1958-1964). On wspólnie z Tadeuszem Machlem mocno zaangażowali się w rozbudowę ówczesnych organów. Wówczas postanowiono przenieść organy z chóru na swoje pierwotne miejsce do prezbiterium, skąd zostały przeniesione w latach 1858-1860, oraz wykonania nowego instrumentu dwuczęściowego połączonego w jedną całość sterowanych niezależnymi dwoma kontuarami.

"Oświadczenie

Rozwój budownictwa organowego w Polsce od momentu wprowadzenia tego instrumentu w XI wieku do Polski przez OO. Benedyktynów przeżywał swoje wzloty i upadki. Najświetniejszy rozwój budownictwa tego instrumentu przypada na okres baroku, kiedy szereg budowniczych organowych stworzyło wiele instrumentów o naprawdę dużej wartości artystycznej. Wymienić tu należy choćby Jana Głowińskiego, którego wspaniały instrument w Leżajsku dawał przez długie lata świadectwo temu, że rzemieślnik polski potrafi w dziele swym stanąć na poziomie najlepszych organmistrzów zachodnioeuropejskich. Niestety niezrozumienie przez część kleru polskiego znaczenia istnienia dobrych organów w świątyniach katolickich powodowało, że konserwacja tych instrumentów pozostawiała zawsze wiele do życzenia. Ten wspaniały liturgiczny instrument, który bogactwem kolorytu swego dźwięku miał podnosić nastrój obrzędów i urzeczywistniać poczucie piękna wiernych, jak gdyby dysponować ich psychiką na przyjęcie właściwych refleksji religijnych, stał się w naszych kościołach potworną machiną wydającą wręcz nieartykułowane dźwięki nie licujące z powagą miejsca świętego.
Dlatego z głęboką radością przyjęliśmy inicjatywę Wielebnych Księży Zgromadzenia Kanoników Regularnych Laterańskich podjęcia prac nad renowacją instrumentu liturgicznego w Ich kościele pod wezwaniem Bożego Ciała. Upoważnieni do wydania opinii o stanie instrumentu w obecnej chwili na podstawie wizji lokalnej i informacji historycznych zapisanych w kronikach Zgromadzenia stwierdzamy:

1-o Instrument znajdujący się na chórze głównym kościoła Bożego Ciała w Krakowie nie nadaje się do spełniania właściwej funkcji liturgicznej. Jest to instrument stary, wielokrotnie przerabiany i przebudowywany, niewłaściwie konserwowany, i w obecnej postaci nie posiada (z wyjątkiem obudowy) żadnej wartości artystycznej czy zabytkowej.

2-o Kościół o cechach świątyni Bożego Ciała, łączący gigantyzm Gotyku z drobiazgowym bogactwem zdobnictwa barokowego winien dysponować instrumentem odpowiadającym następującym wymaganiom:

a) Instrument ten winien posiadać odpowiednią skalę dynamiki do towarzyszenia w czasie śpiewu ludu podczas nabożeństw. W świątyniach o tak dużej kubaturze, jak wyżej wspomniany kościół (rzędu 10000 – 20000m3) uzyskanie tych wymogów możliwe jest jedynie przez jak najbardziej luźne ustawienie poszczególnych elementów instrumentu.

b) Instrument ten winien być zbliżony barwą do niedościgłych wzorów budownictwa barokowego organów wychodzących z rąk Silbermanów, Hannelów i innych wielkich tej epoki organmistrzów

c) Instrument ten winien posiadać wszelkie możliwości brzmieniowe odpowiadające dzisiejszemu odbiorcy mogące zadośćuczynić wymaganiom estetycznym zarówno artystów jak i wiernych.

3-o Biorąc pod uwagę zabytkowy charakter wnętrza zdajemy sobie sprawę z tego, że obecnie użytkowany instrument, już nie spełnia w ogóle wyżej wymienionych warunków, posiada zabytkową zewnętrzną strukturę o wysokich walorach artystycznych, stanowiącą bardzo ważną dominantę wizualną w zdobnictwie wnętrza, a będącą jedynym fragmentem zabytkowym omawianych organów.

4-o Reasumując wyżej wymienione punkty stwierdzamy, że w kościele Bożego Ciała w Krakowie winien stanąć instrument przynajmniej 80 głosowy o trakturze elektrycznej odpowiadający podanym warunkom.

W obecnej sytuacji mogącą spełnić przedłożone wymagania jest fabryka organów Biernacki i SKA, której proponujemy tę pracę powierzyć.

Ze względu na szczupłość miejsca na chórze i wymagania podane w punkcie 2-o proponujemy:

a) Przenieść szafę (obudowę) starego instrumentu na boczny chór (gdzie zresztą stała od początku swego istnienia do 1870 roku [powinno być 1860]) i umieścić w niej zrekonstruowany WERK z epoki barokowej (bez późniejszych romantycznych przebudówek i dodatków). WERK ten winien być sprzężony z głównym instrumentem a równocześnie winien stanowić odrębną całość oraz posiadać w kontuarze głównym możliwości tych dwu rodzajów eksploatacji. Projekt ten czyniłby zadość wymaganiom naszym w stosunku do punktu 2-o b) i 2-o c) naszego oświadczenia.

b) Rozmieścić resztę głosów na chórze głównym.

c) Umieszczenie dwóch kontuarów, jednego na chórze, drugiego ruchomego w nawie głównej (prezbiterium) dla towarzyszenia w śpiewie liturgicznym alumnów i lepszego synchronu w obrzędach o specyficznej liturgii.

Tego rodzaju rozwiązanie problemu Budowu nowego instrumentu w jednym z najpiękniejszych kościołów Krakowa uważamy za konieczne, a tezy wysunięte w naszym oświadczeniu prosimy uważać za wynik długotrwałych dyskusji i rozważań. Jesteśmy zaszczyceni tym zaufaniem, jakim darzą nas Wielebni Księża Kanonicy Regularni Laterańscy i wdzięczni za to, że dają nam możliwość pomocy w tworzeniu nowego dzieła, o którego ideę jako muzycy walczymy i walczyć będziemy. Dzięki niezwykle przychylnemu i gorącemu stanowisku Zgromadzeniu Księży Kanoników Regularnych Laterańskich w stosunku do współczesnych wymagań muzyki kościelnej istnieje okazja, by w kościele Bożego Ciała w Krakowie zbudowano instrument będący wkładem do rozwoju kultury muzycznej wśród

szerokich mas społeczeństwa. My muzycy dajemy swój udział w tym dziele głosem doradczym popartym naszym doświadczeniem. Zwracamy się do dalszych grup społeczeństwa, do naszych kolegów architektów, plastyków, historyków sztuki, ogółu wiernych, a przede wszystkim władz zarówno kościelnych jak i świeckich, by sprawę tę poparli, byśmy w ciągu najbliższych trzech lat mogli się legitymować obiektem będącym świadectwem naszej świadomości rozwoju kultury muzycznej w Polsce.

Józef Chwedczuk

Dziekan Wydziału instrumentalnego

I Profesor Katedry gry na organach

Przy PWSM w Krakowie

Członek zwyczajny i przewodniczący

Sekcji krakowskiej SPAM'u

Tadeusz Machl

Adiunkt Katedry Kompozycji

Przy PWSM w Krakowie

Członek zwyczajny ZKP"

Tadeusz Machl działał także jako dyrygent chóru w kościele Bożego Ciała w Krakowie (1960–1974) [Encyklopedia Muzyczna PWM: 194-96; Machl Tadeusz, t. 6. s. 5-8;]

Na chórze w kościele Bożego Ciała, zachował się rękopis listu Tadeusza Machla do ówczesnego organisty w kościele Bożego Ciała, Edwarda Stankiewicza z roku 1977.

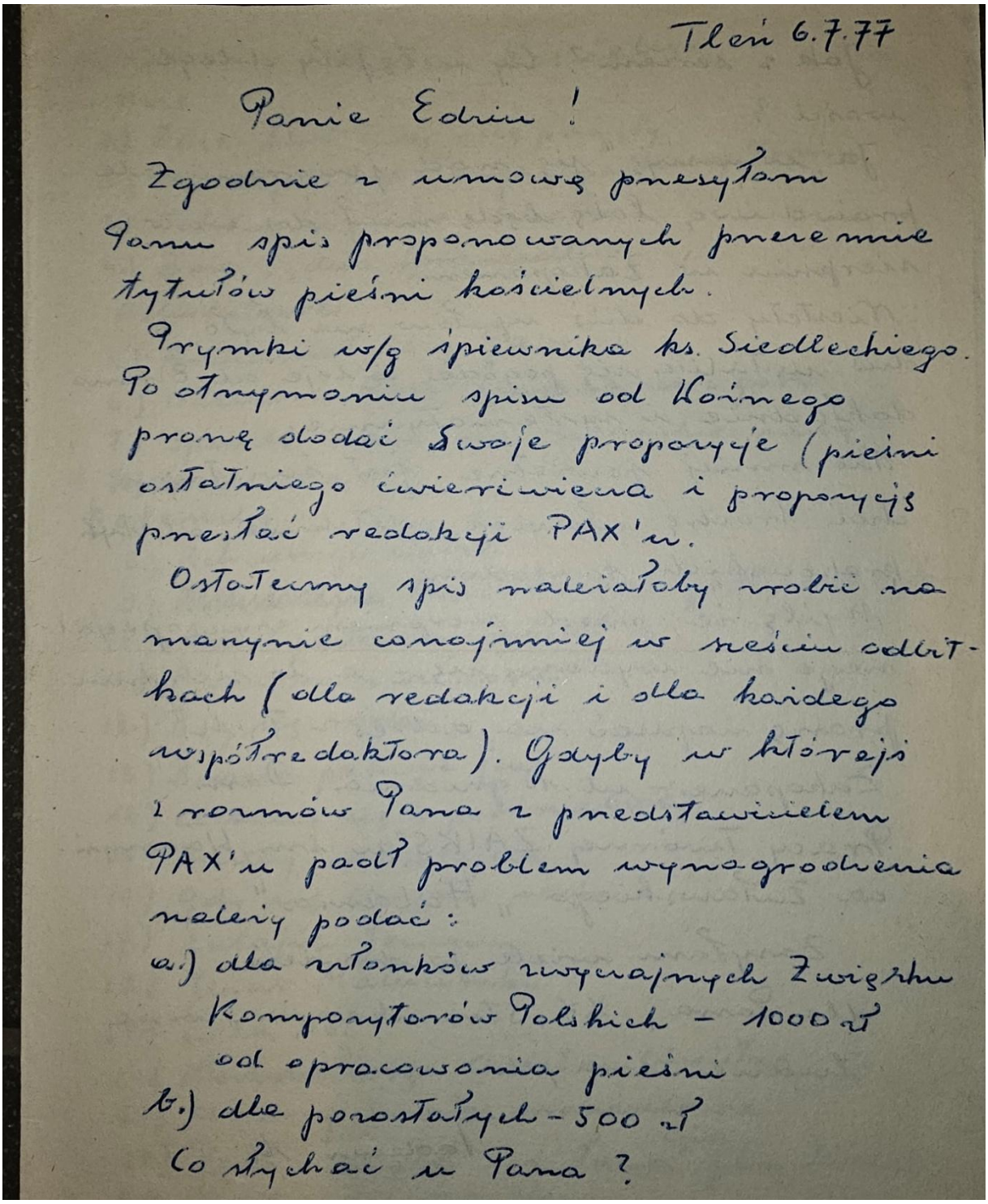

Tleń 6.7.77

Panie Edziu!

Zgodnie z umową przesyłam Panu spis proponowanych przeze mnie tytułów pieśni kościelnych.

Prymki w/g śpiewnika ks. Siedlechiego. Po otrzymaniu spisu od Kolnego proszę dodać swoje propozycje (pieśni ostatniego Zwierzyńca i propozycje przesłać redakcji PAX'u.

Ostateczny spis należałoby zrobić na maszynie conajmniej w sześciu odbitkach (dla redakcji i dla każdego współredaktora). Gdyby w którejś z rozmów Pana z przedstawicielem PAX'u padło problem wynagrodzenia należy podać:

a.) dla autorów zwyczajnych Związku Kompozytorów Polskich - 1000 zł od opracowania pieśni

b.) dla pozostałych - 500 zł

Co słychać u Pana?

Rękopis listu Tadeusza Machla do Edwarda Stankiewicza; fot. Jarosław Raczek

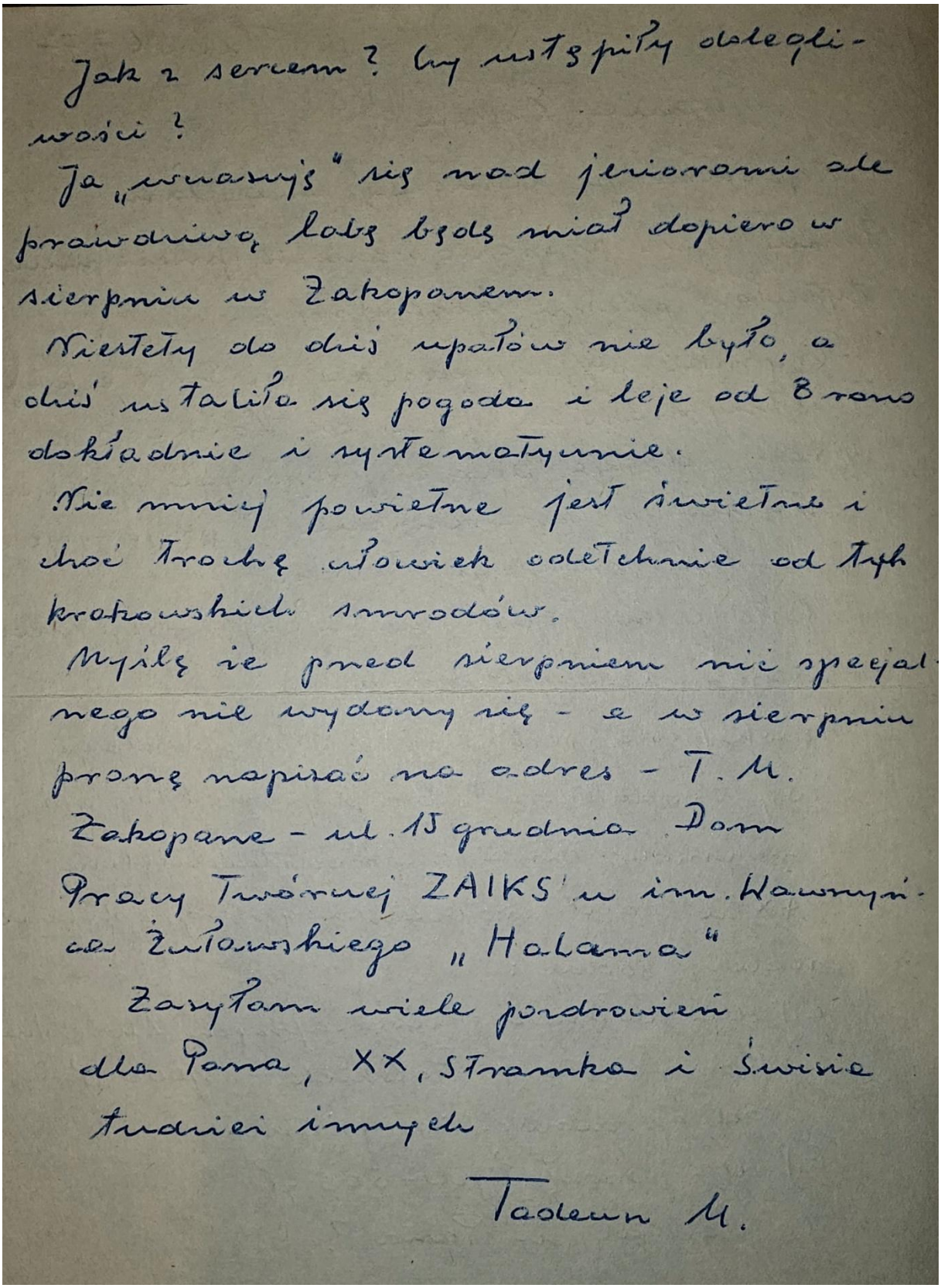

Jak z sercem? Czy ustąpiły dolegliwości?

Ja „wczasuję" się nad jeziorami ale prawdziwą labę będę miał dopiero w sierpniu w Zakopanem.

Niestety do dziś upałów nie było, a dziś ustaliła się pogoda i leje od 8 rano dokładnie i systematycznie.

Nie mniej powietrze jest świetne i choć trochę człowiek odetchnie od tych krakowskich smrodów.

Myślę że przed sierpniem nic specjalnego nie wydamy się - a w sierpniu proszę napisać na adres - T. M.

Zakopane - ul. 15 grudnia Dom Pracy Twórczej ZAIKS'u im. Wawrzyńca Żuławskiego „Halama"

Zasyłam wiele pozdrowień dla Pana, XX, Stramka i Świsia tudzież innych

Tadeusz M.

Rękopis listu Tadeusza Machla do Edwarda Stankiewicza; fot. Jarosław Raczek

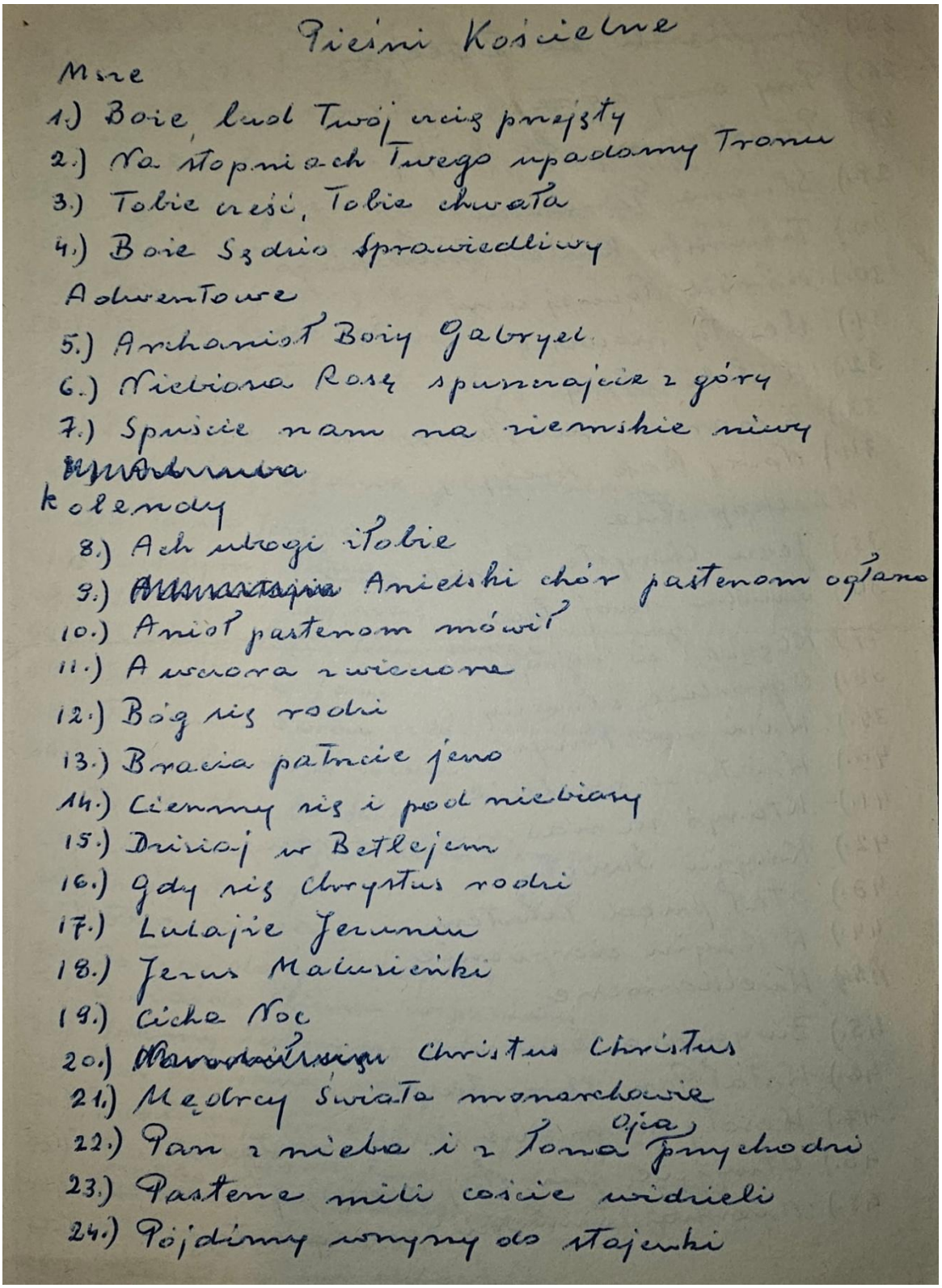

Pieśni Kościelne

Msze

1.) Boże, ludu Twój uciąż przejęty
2.) Na stopniach Twego upadamy Tronu
3.) Tobie cześć, Tobie chwała
4.) Boże Sędzio Sprawiedliwy

Adwentowe

5.) Archanioł Boży Gabryel
6.) Niebiosa Rosę spuszczajcie z góry
7.) Spuście nam na ziemskie niwy

~~Wigilijne~~

kolendy

8.) Ach ubogi i Tobie
9.) ~~Adwentowe~~ Anielski chór pasterzom ogłasza
10.) Anioł pasterzom mówił
11.) Aurora zwiastuje
12.) Bóg się rodzi
13.) Bracia patrzcie jeno
14.) Ciemny się i pod niebiany
15.) Dzisiaj w Betlejem
16.) Gdy się Chrystus rodzi
17.) Ludzie Jezusa
18.) Jezus Maluśeńki
19.) Cicha Noc
20.) ~~Narodzenie~~ Christus Christus
21.) Mędrcy świata monarchowie
22.) Pan z nieba i z łona Ojca przychodzi
23.) Pasterze mili coście widzieli
24.) Pójdźmy wszyscy do stajenki

Rękopis listu Tadeusza Machla do Edwarda Stankiewicza; fot. Jarosław Raczek

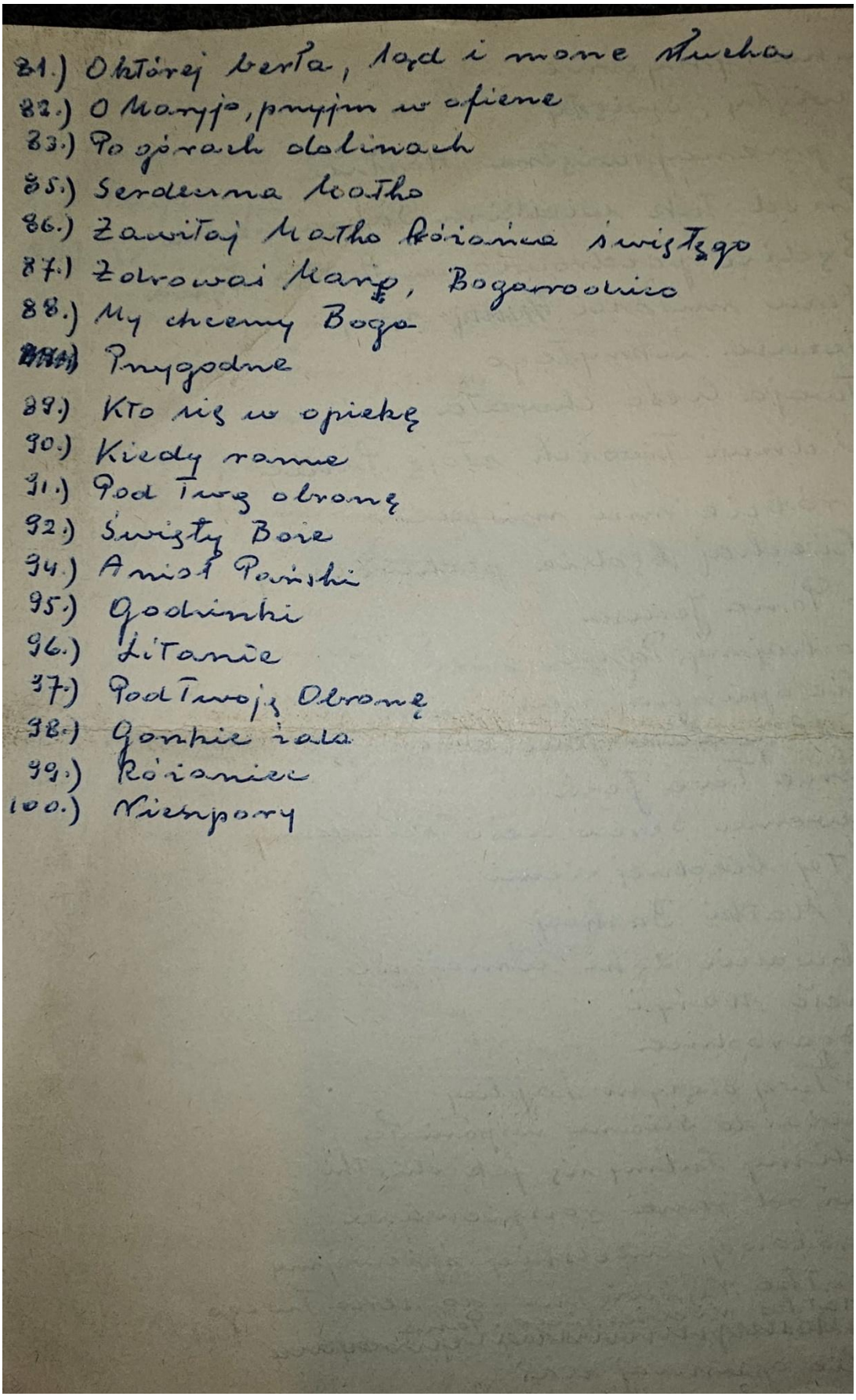

Rękopis listu Tadeusza Machla do Edwarda Stankiewicza; fot. Jarosław Raczek

Brat zakonny, zakrystianin, Karol Krzyżanowski CRL wspomina, że gdy organistą był Edward Stankowicz, Tadeusz Machl co niedzielę przychodził do kościoła Bożego Ciała w Krakowie na Mszę św. o godz, 12.15 i wtedy grał na niej jako organista. Wtedy Edward Stankiewicz miał wolne od grania. Tadeusz Machl zawsze grywał z chóru a nie z dołu od ołtarza. Gdy stan zdrowia mu nie pozwalał wyjść po schodach na chór - przestał grać w Kościele Bożego Ciała.

W pierwszą rocznicę śmierci Tadeusza Machla w kościele Bożego Ciała w Krakowie odprawiona została Msza św. Podczas tej Mszy św. na organach grał Jarosław Raczek, a dodatkowo jego nauczyciel organów, profesor Leszek Werner wykonał *Etiudę nr 5 Tadeusza Machla* z kontuaru na chórze muzycznym.

Nagrobek na Cmentarzu Rakowickim, fot. Jarosław Raczek

W setną rocznicę urodzin Tadeusza Machla (ur. 22.X.1922) dnia 23 października 2022 w niedzielę po każdej Mszy św. (8.00, 9,30, 11.00, 12,15, 19.00), organista Jarosław Raczek grał kompozycje Tadeusza Machla upamiętniając tym zasługi Tadeusza Machla dla kościoła Bożego Ciała w Krakowie.